

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδοτήσεως: 152/2015
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

Συνεδρίαση της 23^{ης} Ιουνίου 2015

Σύνθεση:

Πρόεδρος: Πέτρος Τριανταφυλλίδης, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Ιωάννης Διονυσόπουλος, Παρασκευάς Βαρελάς, Σπυρίδων Παπαγιαννόπουλος, Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Βασιλική Τύρου, Κουήν-Τακουή Χουρμουζιάν, Ελένη Σβολοπούλου, Ευαγγελία Σκαλτσά, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Ευθυμία Ε. Γκαράνη, Πάρεδρος Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Αρ. Ερωτήματος: το με αρ. πρωτ. ΥΠΟΠΑΙΘ/ΓΔΑΠΚ/ΔΔΕΑΜΤΠΠΑ/ ΤΔΕΑΜΑΚ/ 112945/66903/3337/532/30-4-2015 έγγραφο του Τμήματος Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου Μνημείων και Αρχαιολογικού Κτηματολογίου της Διεύθυνσης Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών της Γενικής Δ/σης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς Υπουργείου Πολιτισμού Παιδείας και Θρησκευμάτων

Περίληψη Ερωτήματος: Ερωτάται **1)** εάν όλα τα δικαιολογητικά συμμετοχής της παρ. Β2.3 της Διακήρυξης του ηλεκτρονικού διαγωνισμού, μέσω ΕΣΗΔΗΣ, για το Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο πρέπει να φέρουν ψηφιακή υπογραφή, επί ποινή αποκλεισμού, **2)** εάν μπορεί η επιτροπή διενέργειας και αξιολόγησης του διαγωνισμού να δεχθεί δικαιολογητικά συμμετοχής που υποβλήθηκαν ηλεκτρονικά

χωρίς ψηφιακή υπογραφή αλλά προσκομίστηκαν σε έντυπη μορφή με φυσικές υπογραφές, εντός της 3ήμερης προθεσμίας της παρ. Β2.5 της Διακήρυξης, **3α)** στην περίπτωση που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι νομικό πρόσωπο, ποιο πρόσωπο πρέπει να υπογράψει ψηφιακά τα δικαιολογητικά που αφορούν στα φυσικά πρόσωπα των νομίμων εκπροσώπων/εταίρων, **3β)** στην περίπτωση που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι ένωση φυσικών και νομικών προσώπων, ποιο πρόσωπο πρέπει να υπογράψει ψηφιακά τα απαιτούμενα δικαιολογητικά συμμετοχής που αφορούν στην ένωση και **4)** εάν δύναται η ως άνω επιτροπή του διαγωνισμού, στο στάδιο αξιολόγησης δικαιολογητικών και τεχνικών προσφορών, να ζητήσει την, μέσω ΕΣΗΔΗΣ, θέση ψηφιακής υπογραφής επί δικαιολογητικών συμμετοχής που αναρτήθηκαν χωρίς αυτή, ως επιτρεπτή συμπλήρωση, κατά την παρ. Β4.1.1 της Διακήρυξης.

Εισηγήτρια: Ευθυμία Ε. Γκαράνη, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ..

Επί του ανωτέρω ερωτήματος, το ΣΤ' Τμήμα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους γνωμοδότησε ως ακολούθως:

I.

1. Δυνάμει της με αρ. πρωτ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΑΑΠ/204706/120309/1047/12-9-2014 Απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού (ήδη Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων), προκηρύχθηκε ανοιχτός διεθνής ηλεκτρονικός διαγωνισμός προϋπολογισμού 3.739.052,03 Ευρώ πλέον ΦΠΑ, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα, από οικονομική άποψη, προσφορά, για την εκτέλεση του έργου «*Υλοποίηση Αρχαιολογικού Κτηματολογίου: Εργασίες Ψηφιοποίησης (σάρωση, γεωαναφορά, διανυσματοποίηση): Εργασίες Εντοπισμού Ακινήτων/ Χώρων/Μνημείων και Εργασίες Πεδίου*», όπως το έργο αυτό περιγράφεται στο -συνημμένο στην εν λόγω Υ.Α.- τεύχος διακήρυξης (στο εξής η «*Διακήρυξη*»).

2. Σύμφωνα με τη Διακήρυξη

A) ο διαγωνισμός θα πραγματοποιούνταν με ηλεκτρονική υποβολή των προσφορών των υποψηφίων προς την Γενική Δ/ση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Δ/ση Απαλλοτριώσεων και Ακίνητης Περιουσίας [στο εξής η «*Αναθέτουσα Αρχή*»],

βλ. σελ. 8 της Διακήρυξης], μέσω της διαδικτυακής πύλης του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων («ΕΣΗΔΗΣ»), σε ηλεκτρονικό φάκελο μέχρι την 29-10-2014, χρόνος που θα βεβαιωνόταν αυτόματα από το σύστημα με υπηρεσίες χρονοσήμανσης (παρ. Β1.6, σελ. 116-117 της Διακήρυξης).

Β) Δικαίωμα συμμετοχής στο διαγωνισμό είχαν φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή ενώσεις φυσικών ή/και νομικών προσώπων που πληρούσαν τις προϋποθέσεις της παρ. Β2 της Διακήρυξης, επιπλέον δε α) διέθεταν ψηφιακή υπογραφή, χορηγηθείσα από πιστοποιημένη αρχή παροχής ψηφιακής υπογραφής και β) είχαν εγγραφεί στο ΕΣΗΔΗΣ μέσω της διαδικτυακής πύλης αυτού (παρ. Β2.1 σελ. 118-119 της Διακήρυξης).

Γ) Το περιεχόμενο του ηλεκτρονικού φακέλου κάθε προσφοράς έπρεπε να περιέχει α) έναν υποφάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής – Τεχνική Προσφορά» και β) έναν υποφάκελο με την ένδειξη «Οικονομική Προσφορά» (παρ. Β3.2 σελ. 146 επ.).

Γ.1 Ο υποφάκελος «Δικαιολογητικά Συμμετοχής – Τεχνική Προσφορά» έπρεπε να περιέχει **i)** τα δικαιολογητικά και στοιχεία των παρ. Β2.3, Β2.6 και Β2.7 της Διακήρυξης, τα οποία έπρεπε να υποβληθούν εγκαίρως και προσηκόντως, επί ποινή αποκλεισμού, σε μορφή αρχείου .pdf, η δε μη υποβολή ή η μη προσήκουσα υποβολή αυτών θα επέφερε την απόρριψη της προσφοράς [παρ. Β3.2.1Α), σελ. 147] και **ii)** την τεχνική προσφορά που συντασσόταν με συμπλήρωση αντίστοιχης ειδικής ηλεκτρονικής φόρμας του συστήματος, το οποίο (σύστημα) θα παρήγαγε σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο σε μορφή .pdf. Ακολούθως, ο υποψήφιος ανάδοχος θα υπέγραφε ψηφιακά το εν λόγω ηλεκτρονικό αρχείο και θα υπέβαλε αυτό ηλεκτρονικά [παρ. Β3.2.1.Β) σελ. 148-149].

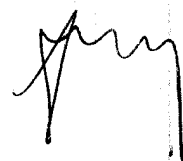
Γ.2 Ο υποφάκελος «Οικονομική Προσφορά» έπρεπε να περιέχει την οικονομική προσφορά που συντασσόταν όπως και η τεχνική προσφορά δηλ. με συμπλήρωση αντίστοιχης ειδικής ηλεκτρονικής φόρμας του συστήματος και, ακολούθως, ψηφιακή υπογραφή και ηλεκτρονική υποβολή του ηλεκτρονικού αρχείου που θα παρήγαγε το σύστημα σε μορφή .pdf. (παρ. Β3.2.2 σελ. 150).

Δ) Δ.1 Μετά την πάροδο τεσσάρων (4) εργασίμων ημερών από την καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών (29-10-2014), η αρμόδια επιτροπή διενέργειας διαγωνισμού και αξιολόγησης προσφορών (στο εξής η «Επιτροπή») θα

προέβαινε σε ηλεκτρονική αποσφράγιση μόνο των ηλεκτρονικών υποφακέλων «Δικαιολογητικά Συμμετοχής – Τεχνική Προσφορά». Η Επιτροπή θα εξέταζε τα στοιχεία των υποφακέλων αυτών, προβαίνοντας αρχικά σε λεπτομερή έλεγχο των δικαιολογητικών συμμετοχής (δηλ. έναντι του πίνακα δικαιολογητικών της Διακήρυξης). Σε περίπτωση υποψηφίων που είχαν υποβάλει τα άνω στοιχεία ελλιπή ή μη ανταποκρινόμενα προς τους όρους της Διακήρυξης, η Επιτροπή θα συνέτασσε πρακτικό με το οποίο θα εισηγείτο προς την Αναθέτουσα Αρχή τον αποκλεισμό των υποψηφίων αυτών από τα επόμενα στάδια του διαγωνισμού. Κατά τη διάρκεια του σταδίου αυτού η Επιτροπή μπορούσε να ζητήσει από τους υποψηφίους διευκρινίσεις/ συμπληρώσεις επί των υποβληθέντων στοιχείων, η παροχή των οποίων θα ήταν υποχρεωτική για τους υποψηφίους επί ποινή αποκλεισμού και δεν θα εθεωρείτο αντιπροσφορά (παρ. Β4.1.1 υποπαρ. 1-7, σελ. 152-153).

Δ.2 Στη συνέχεια, η Επιτροπή θα προέβαινε στην αξιολόγηση των τεχνικών προσφορών εκείνων των υποψηφίων που είχαν προσκομίσει προσηκόντως τα δικαιολογητικά συμμετοχής και θα βαθμολογούσε κάθε τεχνική προσφορά ανά κριτήριο. Στο στάδιο αυτό η Επιτροπή, για να ολοκληρώσει το έργο της, θα μπορούσε να επικοινωνεί ηλεκτρονικά με τους υποψηφίους και να θέτει διευκρινιστικές ερωτήσεις επί των υποβληθέντων στοιχείων των προσφορών. Στην περίπτωση αυτή η παροχή διευκρινίσεων θα ήταν υποχρεωτική για τους υποψηφίους και δεν θα εθεωρείτο αντιπροσφορά, ενώ διευκρινήσεις και έγγραφα που δίδονται αυτοβούλως από τους υποψηφίους οποτεδήποτε μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής των προσφορών (29-10-2014) θα απορρίπτονταν. Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας της αξιολόγησης και των τεχνικών προσφορών, η Επιτροπή θα διαβίβαζε Πρακτικό βαθμολόγησης προς την Αναθέτουσα Αρχή, η οποία, ακολούθως, θα εξέδιδε απόφαση σχετικά με τα αποτελέσματα του σταδίου αυτού, που θα κοινοποιούνταν στους διαγωνιζόμενους για την υποβολή τυχόν ενστάσεων (παρ. Β4.1.1 υποπαρ. 8-10, σελ. 154).

Ε) Ακολούθως η Επιτροπή θα προέβαινε στην ηλεκτρονική αποσφράγιση και αξιολόγηση των υποφακέλων «Οικονομική Προσφορά» μόνο εκείνων των υποψηφίων που θα συνέχιζαν σ' αυτό το στάδιο της διαγωνιστικής διαδικασίας και στη διαβίβαση προς την Αναθέτουσα Αρχή Πρακτικού με την τελική κατάταξη των προσφορών. Στη συνέχεια, η Αναθέτουσα Αρχή θα εξέδιδε σχετική Απόφαση και η

14

Επιτροπή θα καλούσε τον υποψήφιο ανάδοχο να προσκομίσει τα δικαιολογητικά κατακύρωσης (B4.1.1. υποπαρ. 11-16 σελ. 154-155).

3. Διευκρινίσεις επί του εν λόγω διαγωνισμού δόθηκαν **α)** δια του ηλεκτρονικά αναρτηθέντος με αρ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΑΑΠ/267564/156377/1483/17-10-2014 εγγράφου της Αναθέτουσας Αρχής και **β)** μέσω εκπαιδευτικών συναντήσεων, την 22^η και 23^η Οκτωβρίου 2014, μεταξύ των υπαλλήλων της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και των ενδιαφερομένων, κατανεμημένων σε τρεις ομάδες, λόγω του μεγάλου αριθμού αυτών, όπως προκύπτει από τη σχετική πρόσκληση.

4. Σύμφωνα με το με αρ. πρωτ. ΥΠΟΠΑΙΘ/ΓΔΑΠΚ/ΔΔΕΑΜΤΠΠΑ/ ΤΔΕΑΜΑΚ/ 112945/66903/3337/532/30-4-2015 έγγραφο του Τμήματος Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου Μνημείων και Αρχαιολογικού Κτηματολογίου ΥΠΟΠΑΙΘ, «*το στάδιο στο οποίο σήμερα ευρίσκεται ο διαγωνισμός είναι η αξιολόγηση των δικαιολογητικών συμμετοχής και τεχνικών προσφορών*». Στο πλαίσιο αυτού του σταδίου, η υπηρεσία υπέβαλε τα ερευνώμενα ερωτήματα, παραθέτοντας μεν ενδεικτική περιπτώσιολογία του διαφορετικού τρόπου, με τον οποίο υπέβαλαν οι υποψήφιοι τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και ζήτησε γενικές οδηγίες για την ερμηνεία και εφαρμογή των όρων της Διακήρυξης, παραθέτοντας, χωρίς να θέτει συγκεκριμένο πραγματικό, το οποίο την προβληματίζει αλλά αιτούμενη (πρβλ. σελ. 7 του ερωτήματος: «*Συμπερασματικά, τα παραπάνω αποτελούν τα βασικά ερωτήματα της Επιτροπής, τα οποία χρήζουν διευκρινίσεων και ερμηνείας εφόσον η διακήρυξη δεν είναι σαφής και αφήνει ερωτηματικά. Παρακάτω ακολουθούν συγκεκριμένα οι περιπτώσεις που απασχολούν αυτή τη στιγμή την επιτροπή αξιολόγησης του διαγωνισμού, τα οποία τίθενται υπόψη σας, ώστε να γίνουν πιο κατανοητά τα ανωτέρω ερωτήματα μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα υποψηφίων αναδόχων.*»).

II.

A) Στα άρθρα 1 παρ. 1, 2 περ. α), 3 παρ. 1, 5 παρ. 1, 8 παρ. 1 και 9 παρ. 2,3,4 του **ν. 4155/2013** (ΦΕΚ Α' 120/29-5-2013) «*Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων και άλλες διατάξεις*», όπως ισχύει, ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 1: «Σκοπός 1. Οι διατάξεις του πρώτου κεφαλαίου εφαρμόζονται στην ανάθεση και εκτέλεση με τη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών κατά την έννοια των προεδρικών διαταγμάτων 59/2007 (Α' 63) και 60/2007 (Α' 64) (Οδηγίες 2004/17/ΕΚ και 2004/18/ΕΚ αντίστοιχα).....»

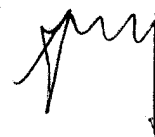
Άρθρο 2: «Ορισμοί. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, οι ακόλουθοι όροι έχουν την εξής έννοια: **α)** «Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ): «Ολοκληρωμένο πληροφορικό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα αναγκαία στοιχεία για την υποβολή αιτημάτων, τον προγραμματισμό, την έγκριση, τη διαδικασία προκήρυξης, ανάθεσης, σύναψης και εκτέλεσης συμβάσεων της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του παρόντος, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία με τη χρήση και εφαρμογή τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών.....»,

Άρθρο 3: «Πεδίο εφαρμογής 1. Οι Αναθέτουσες Αρχές υποχρεούνται, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 9, να χρησιμοποιούν αποκλειστικά το ΕΣΗΔΗΣ σε όλα τα στάδια της διαδικασίας ανάθεσης συμβάσεων της παρ. 1 του άρθρου 1 του παρόντος, δηλαδή από την υποβολή του αιτήματος μέχρι την υπογραφή και την εκτέλεση των συμβάσεων αυτών με προϋπολογισμό ανώτερου των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, μη συμπεριλαμβανομένου του Φ.Π.Α.....»

Άρθρο 5: «Υποστήριξη του ΕΣΗΔΗΣ 1. Η υποστήριξη του ΕΣΗΔΗΣ ανατίθεται στο Τμήμα Προγραμματισμού και Στοιχείων της Διεύθυνσης Πολιτικής Προμηθειών της Γενικής Διεύθυνσης κρατικών προμηθειών της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου.....»

Άρθρο 7: «Εξουσιοδοτικές διατάξεις 1. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, καθορίζονται οι τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες που αφορούν: **α.....β.....γ.** Τους όρους και προϋποθέσεις για την υποβολή, γνωστοποίηση, διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τόπο και το περιεχόμενο τους, τον προσδιορισμό του χρόνου παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τυχόν τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο πρόσβασης και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και χορήγησης αντιγράφων.....»

Άρθρο 8: «Τελικές, μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις 1. Μέχρι τις ημερομηνίες που ορίζονται στο άρθρο 9, οι φορείς του δημόσιου τομέα, όπως αυτός ορίζεται στο άρθρο 1B του ν. 2362/1995, δύνανται να χρησιμοποιούν το σύνολο ή μέρος του ΕΣΗΔΗΣ για την ανάθεση και

17
εκτέλεση των δημόσιων συμβάσεων τους, σύμφωνα με τα αναλυτικώς οριζόμενα στη σχετική διακήρυξη ή/και στις αποφάσεις έγκρισης του Ενιαίου Προγράμματος Προμηθειών, όπου συντρέχει περίπτωση.....»

Άρθρο 9: «Έναρξη ισχύος 1..... 2. Η έναρξη ισχύος του άρθρου 3 όσον αφορά στην Κεντρική Διοίκηση, όπως ορίζεται στο άρθρο 1β του ν. 2362/1995, όπως ισχύει, είναι την 1.7.2014. 3. Η έναρξη ισχύος του άρθρου 3 όσον αφορά τη Γενική Κυβέρνηση, όπως ορίζεται στο άρθρο 1β του ν. 2362/1995, όπως ισχύει, είναι την 1.10.2014. 4. Η έναρξη ισχύος του άρθρου 3 του παρόντος νόμου, όσον αφορά το σύνολο του Δημόσιου Τομέα, όπως αυτός ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 1B του ν. 2362/1995, όπως ισχύει, αρχίζει την 1η Οκτωβρίου 2015.....»

Στο άρθρο 11 της **ΥΑ Π1/2013 (ΥΑ Π1/2390 ΦΕΚ Β 2677 2013)** «Τεχνικές λεπτομέρειες & διαδικασίες λειτουργίας Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων» ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 11: «Υποβολή και αξιολόγηση προφορών και δικαιολογητικών συμμετοχής και κατακύρωσης 1.1.2. Ο χρήστης-οικονομικός φορέας υποβάλλει τους ανωτέρω (υπο)φακέλους, μέσω του Συστήματος, όπως περιγράφεται παρακάτω:

1.2.1. Τα στοιχεία και δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του οικονομικού φορέα στη διαγωνιστική διαδικασία υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείου τύπου pdf και προσκομίζονται κατά περίπτωση από αυτόν εντός τριών (3) εργάσιμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή. Όταν υπογράφονται από τον ίδιο φέρουν ψηφιακή υπογραφή και δεν απαιτείται σχετική θεώρηση ...»

Στα άρθρα 2 περ. 1, 2 και 3 παρ. 1 **π.δ. 150/2001** «Προσαρμογή στην Οδηγία 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές» (ΦΕΚ Α' 125/2001) ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 2: «Ορισμοί: 1. "ηλεκτρονική υπογραφή": δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με αυτά και τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας. 2. "προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή" ή "ψηφιακή υπογραφή": ηλεκτρονική υπογραφή, που πληροί τους εξής όρους: α) συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του υπογράφοντος, γ) δημιουργείται με μέσα τα οποία ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και δ) συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία

αναφέρεται κατά τρόπο, ώστε να μπορεί να εντολισθεί οποιαδήποτε μεταγενέστερη αλλοίωση των εν λόγω δεδομένων.»

Άρθρο 3: «Έννοιες συνέπειες των ηλεκτρονικών υπογραφών 1. Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βσιίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής τόσο στο ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό δίκαιο»

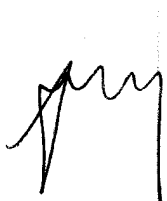

B) Στην εξεταζόμενη Διακήρυξη ορίζονται τα εξής:

Σύμφωνα με την παρ. «Ορισμοί της Διακήρυξης» (σελ. 12): «Υποψήφιος» είναι «Ο προσφέρων που καταθέτει Προσφορά στο πλαίσιο του παρόντος Διαγωνισμού»

Στην παρ. **B2.1** της Διακήρυξης (σελ. 118-119) ορίζονται τα εξής: «ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ 1. Για την συμμετοχή στο διαγωνισμό οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς απαιτείται: α) να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή, χορηγούμενη από πιστοποιημένη αρχή παροχής ψηφιακής υπογραφής και ...»

Σύμφωνα με την παρ. **B.3.2.1** «Δικαιολογητικά Συμμετοχής - Τεχνικές προσφορές» (σελ. 147): «Ο φάκελος ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ-ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ που θα υποβάλει κάθε υποψήφιος Ανάδοχος πρέπει να περιέχει: Α) τα νομιμοποιητικά στοιχεία και άλλα απαραίτητα δικαιολογητικά του υποψήφιου Αναδόχου ως προς τις τωλικές, χρηματοοικονομικές και τεχνικές απαιτήσεις συμμετοχής στον Διαγωνισμό και τα οποία προσδιορίζονται στις παραγράφους: **B2.3** Δικαιολογητικά Συμμετοχής, **B2.6** Ελάχιστες Προϋποθέσεις Συμμετοχής, **B2.7** Εγγύηση Συμμετοχής. Οι υποψήφιοι υποβάλουν ηλεκτρονικά μαζί με την προσφορά τους, εγκαίρως και προσηκόντως, επί ποινή αποκλεισμού, τα δικαιολογητικά των ανωτέρω παραγράφων, σε μορφή αρχείου .pdf σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4155/2013 Η μη υποβολή ή η μη προσηκόνουσα υποβολή των παραπάνω επέγεται την απόρριψη της προσφοράς.»

Στην παρ. **B2.3** «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» (σελ. 120 επ.), που επαναλαμβάνει την ίδια ως άνω ρύθμιση επ. αναφέρονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά συμμετοχής ως εξής:

 8

17

«**1.** Εγγυητική Επιστολή Συμμετοχής σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο Β2.7 Εγγύηση Συμμετοχής.

2. Υπεύθυνες δηλώσεις του Ν. 1599/1986 στις οποίες θα αναγράφονται τα στοιχεία του διαγωνισμού και στις οποίες ο υποψήφιος Αναδόχος θα δηλώνει ότι :

A:

1. Δεν συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού στο πρόσωπό του ... **2.** Δεν τελεί υπό πτώχευση, εκκαθάριση,..... **3.** Είναι ενήμερος ως προς τις υποχρεώσεις..... **4.** Είναι εγγεγραμμένος στο οικείο Επιμελητήριο **5.** ...**6.** Εφόσον πρόκειται για συνεταιρισμό, ότι ο Συνεταιρισμός λειτουργεί νόμιμα. **7.** Ο/οι νόμιμος/οι εκπρόσωπος/οι του υποψηφίου αναδόχου (σημ.: εφόσον πρόκειται για Ο.Ε. και Ε.Ε. οι ομόρροθοι εταίροι και διαχειριστές αυτών, εφόσον πρόκειται για Ε.Π.Ε. οι διαχειριστές αυτής, εφόσον πρόκειται για Α.Ε., ο Πρόεδρος και ο Διευθύνων Σύμβουλος αυτής, οι νόμιμοι εκπρόσωποι κάθε άλλου νομικού προσώπου), καθώς και στην περίπτωση που ο υποψήφιος Αναδόχος είναι φυσικό πρόσωπο δηλώνει ότι: - **i.** Δεν έχουν καταδικασθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ,..... - **ii.** Δεν έχουν καταδικασθεί με αμετάκλητη απόφαση για κάποιο από τα αδικήματα της υπεξαίρεσης,.....

B:

1. Δεν έχει κηρυχθεί έκπτωτος από σύμβαση προμηθειών... **3.** Δεν έχει τιμωρηθεί με αποκλεισμό από τους διαγωνισμούς προμηθειών ή υπηρεσιών του δημόσιου τομέα.

Γ:

1. Η Προσφορά συντάχθηκε σύμφωνα με τους όρους της παρούσας Διακήρυξης**2.** Παραίτηται από κάθε δικαίωμα αποζημίωσης

3. Τα Νομικά Πρόσωπα θα υποβάλλουν τα δικαιολογητικά σύστασής τους, και συγκεκριμένα:

Εάν ο προσφέρων είναι Α.Ε. και Ε.Π.Ε.

1. ΦΕΚ σύστασης, **2.** Επικρωμένο αντίγραφο του ισχύοντος καταστατικού με τα ΦΕΚ στα οποία έχουν δημοσιευτεί όλες οι μέχρι σήμερα τροποποιήσεις αυτού ή επικρωμένο αντίγραφο κωδικοποιημένου καταστατικού (εφόσον υπάρχει), **3.** ΦΕΚ στο οποίο έχει δημοσιευτεί το πρακτικό ΔΣ ή απόφαση των εταίρων περί εκμυσίωσης του νομικού προσώπου, **4.** Πρακτικό Δ.Σ. περί έγκρισης συμμετοχής στο διαγωνισμό, στο οποίο μπορεί να περιέχεται και εξουσιοδότηση (εφόσον αυτό προβλέπεται από το καταστατικό του υποψηφίου αναδόχου) για υπογραφή και υποβολή Προσφοράς σε περίπτωση που δεν υπογράφει ο ίδιος ο νόμιμος

εκπρόσωπος του φορέα την Προσφορά και τα λοιπά απαιτούμενα έγγραφα του διαγωνισμού και ορίζεται συγκεκριμένα άτομο ως αντίκλητος, 5. Πιστοποιητικό αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής περί τροποποιήσεων του καταστατικού/μη λύσης της εταιρείας.....

Εάν ο προσφέρων είναι Ο.Ε. ή Ε.Ε.:

1. Αντίγραφο του καταστατικού με όλα τα μέχρι σήμερα τροποποιητικά, 2. Πιστοποιητικά αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής περί των τροποποιήσεων του καταστατικού.....

Εάν ο προσφέρων είναι Φυσικό Πρόσωπο οφείλει να καταθέσει:

1. Έναρξη Ελιτηδεύματος από την αντίστοιχη Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία και τις μεταβολές του.

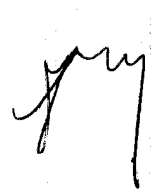
Εάν ο προσφέρων είναι ένωση ή κοινοπραξία, οφείλει επιπλέον να καταθέσει:

1. Για κάθε μέλος της Ένωσης/Κοινοπραξίας όλα τα Δικαιολογητικά Συμμετοχής, ανάλογα με την περίπτωση (ημεδαπό/ αλλοδαπό φυσικό πρόσωπο, ημεδαπό/αλλοδαπό νομικό πρόσωπο, συνεταιρισμός).

2. Πράξη του αρμόδιου οργάνου κάθε Μέλους της Ένωσης/ Κοινοπραξίας από το οποίο να προκύπτει η έγκριση του για τη συμμετοχή του Μέλους: στην Ένωση/ Κοινοπραξία, και στο Διαγωνισμό

3. Συμφωνητικό μεταξύ των μελών της Ένωσης/ Κοινοπραξίας όπου: να συστήνεται η Ένωση/ Κοινοπραξία, να αναγράφεταιτο μέρος του Έργου ... που αναλαμβάνει κάθε Μέλος της Ένωσης/ Κοινοπραξίας..., να δηλώνεται ένα Μέλος ως υπεύθυνο για το συντονισμό και τη διοίκηση όλων των Μελών της Ένωσης/ Κοινοπραξίας (leader), να δηλώνουν από κοινού ότι αναλαμβάνουν εις ολόκληρο την ευθύνη για την εκπλήρωση του Έργου, να ορίζεται (με συμβολαιογραφική πράξη, η οποία επίσης προσκομίζεται) κοινός εκπρόσωπος της Ένωσης/Κοινοπραξίας και των μελών της για τη συμμετοχή της στο Διαγωνισμό και την εκπροσώπηση της Ένωσης / Κοινοπραξίας και των μελών της έναντι της Αναθέτουσας Αρχής. Δεν απαιτείται ο ορισμός κοινού εκπροσώπου με συμβολαιογραφική πράξη, στην περίπτωση που ο κοινός εκπρόσωπος δεν υπογράφει την Προσφορά για λογαριασμό των μελών της ένωσης.

4. Υπεύθυνη δήλωση εντός του φακέλου των δικαιολογητικών με την οποία ο υποψήφιος: α) Θα δεσμεύεται ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις περί ονομαστικοποίησης των μετοχών του β) Θα αναλαμβάνει την υποχρέωση να προσκομίσει τα σχετικά δικαιολογητικά ... προς απόδειξη των ισχυρισμών του προηγούμενου εδαφίου ...

Στην παρ. **B2.6** «Ελάχιστες Προϋποθέσεις Συμμετοχής» (σελ. 139 επ.) ορίζονται τα εξής: «Ο υποψήφιος ανάδοχος οφείλει να αιτιολογήσει καταθέτοντας με την Προσφορά του εντός του Φακέλου Δικαιολογητικών Συμμετοχής) τα ακόλουθα στοιχεία τεκμηρίωσης:3.3 Πίνακας των εξωτερικών συνεργατών του υποψηφίου Αναδόχου που συμμετέχουν στην Ομάδα Έργου,Ο υποψήφιος Ανάδοχος, συμπληρωματικά με τον ανωτέρω Πίνακα θα πρέπει να καταθέσει δηλώσεις συνεργασιών των εξωτερικών συνεργατών υπό την μορφή Υπεύθυνης Δήλωσης...» (σελ. 144).

Στην παρ. **B2.5** «Λοιπές Υποχρεώσεις/Διευκρινίσεις» (σελ. 137-139) ορίζονται τα εξής:

1.2.3. Οι υπεύθυνες δηλώσεις, τα στοιχεία και δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του υποψηφίου στη διαγωνιστική διαδικασία υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείου τύπου .pdf και προσκομίζονται κατά περίπτωση από αυτόν εντός τριών (3) εργάσιμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή, πλην των ΦΕΚ. Όταν υπογράφονται από τον ίδιο φέρουν ψηφιακή υπογραφή.
4. Επισημαίνεται ότι τα ανωτέρω δικαιολογητικά ή τα άλλα στοιχεία του υποψηφίου Δικαιολογητικά συμμετοχής - Τεχνική Προσφορά που έχουν υποβληθεί με την ηλεκτρονική προσφορά και απαιτούνται να προσκομισθούν στην αναθέτουσα αρχή εντός της ανωτέρω αναφερόμενης προθεσμίας είναι τα δικαιολογητικά και στοιχεία που δεν έχουν εκδοθεί/συνταχθεί από τον ίδιο τον οικονομικό φορέα και κατά συνέπεια δεν φέρουν την ψηφιακή του υπογραφή. Ως τέτοια στοιχεία ενδεικτικά είναι: η εγγύηση συμμετοχής, πιστοποιητικά που έχουν εκδοθεί από δημόσιες αρχές ή άλλους φορείς κ.α.
5. Όταν τα δικαιολογητικά και έγγραφα υπογράφονται από τον ίδιο φέρουν ψηφιακή υπογραφή.
6. Οι απαιτούμενες δηλώσεις ή υπεύθυνες δηλώσεις που αναφέρονται στην παρούσα υπογράφονται ψηφιακά από τους έχοντες υποχρέωση προς τούτο και δεν απαιτείται σχετική θεώρηση.
7., 8.

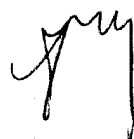
Υποχρεώσεις / διευκρινίσεις σχετικά με Ένωση/ Κοινπραξία

1. 2. Η κοινή Προσφορά υπογράφεται υποχρεωτικά με ψηφιακή υπογραφή, είτε από όλα τα μέλη της ένωσης, είτε από εκπρόσωπό τους εξουσιοδοτημένο με συμβολαιογραφική πράξη. 3. Η Ένωση/Κοινπραξία δεν υποχρεούται να περιβληθεί ιδιαίτερη νομική μορφή προκειμένου να υποβάλει Προσφορά. Ωστόσο στην περίπτωση που της ανατεθεί το Έργο, είναι

δυνατόν να υποχρεωθεί από την Αναθέτουσα Αρχή να περιβληθεί ορισμένη νομική μορφή,
..... 4.»

Στην παρ. **B3**. «Κατάρτιση-Υποβολή Προσφορών» (σελ. 146-147) ορίζονται τα
εξής: «**B3.1** Τρόπος Υποβολής Προσφορών:Με την υποβολή της Προσφοράς θεωρείται
ότι ο υλοψήφιος Ανάδοχος αποδέχεται ανεπιφύλακτα τους όρους της παρούσας Διακήρυξης.....
B3.2 Περιεχόμενο Προσφορών: Μετά την καταληκτική ημερομηνία υποβολής των
Προσφορών δεν γίνεται αποδεκτή αλλά απορρίπτεται ως απαράδεκτη κάθε διευκρίνιση,
τροποποίηση ή απόκρουση όρου της Διακήρυξης ή της Προσφοράς. Διευκρινίσεις δίνονται
μόνο όταν ζητούνται από την αρμόδια Επιτροπή και λαμβάνονται υπόψη μόνο εκείνες που
αναφέρονται στα σημεία που ζητήθηκαν.....»

Γ) Όπως προκύπτει από τη σχετική αιτιολογική έκθεση, με το νόμο 4155/2013
επιχειρήθηκε σημαντική μεταρρύθμιση στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, καθώς
καθιερώθηκε η ηλεκτρονική διεξαγωγή ολόκληρης της διαδικασίας των διαγωνισμών
προϋπολογισμού άνω των 60.000 ευρώ, επιπλέον δε καθιερώθηκε, σε όλα τα στάδια
της διαδικασίας, η χρήση της προηγμένης ψηφιακής υπογραφής του π.δ. 150/2001,
τόσο από τους χρήστες-δημοσίους υπαλλήλους όσο και από τους
εργολήπτες/προμηθευτές. Οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις στόχευσαν στη μεγαλύτερη
δυνατή διαφάνεια, την αποφυγή καθυστερήσεων και δικαστικών αμφισβητήσεων και
την ανάπτυξη του ανταγωνισμού, καθώς η μείωση της γραφειοκρατίας θα έδινε
κίνητρα και σε μικρότερες σε μέγεθος επιχειρήσεις να συμμετάσχουν στους
διαγωνισμούς, αφού δεν θα απαιτείτο πλέον φυσική παρουσία κατά τα στάδια της
διαγωνιστικής διαδικασίας. Με το άρθρο 8 του νόμου προβλέφθηκε η πιλοτική
εφαρμογή του συστήματος, ενώ με το άρθρο 9 ρυθμίστηκε η έναρξη ισχύος του
νόμου, με την πρόβλεψη της σταδιακής υπαγωγής των υπηρεσιών και φορέων του
δημοσίου τομέα στην υποχρεωτική εφαρμογή του ΕΣΗΔΗΣ, με πρώτους τους φορείς
της Κεντρικής Διοίκησης από 1-7-2014 και φτάνοντας στο σύνολο του δημοσίου
τομέα έως την 1-10-2015. Σκοπός της ρύθμισης ήταν αφενός να υπάρξει επαρκής
χρόνος για την προετοιμασία και εκπαίδευση των αναθετουσών αρχών και
οικονομικών φορέων πάνω στις δυνατότητες και ιδιαιτερότητες του ηλεκτρονικού
συστήματος και αφετέρου όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να επωφεληθούν από την
εμπειρία των αναθετουσών αρχών, που θα είναι ήδη εξοικειωμένες με αυτή.

47

Δ) Από τους όρους της Διακήρυξης, που αποτελεί το δεσμευτικό πλαίσιο κάθε διαγωνισμού (ΣΤΕ 1329/2008) εξάγονται οι εξής κανόνες:

1^{ος} Κανόνας: Όλα τα δικαιολογητικά συμμετοχής που απαιτούνται σύμφωνα με τη Διακήρυξη (παρ. Β2.3, Β.2.6 και Β.2.7) υποβάλλονται ηλεκτρονικά, δηλ, αναρτώνται μέσω της διαδικτυακής πύλης του ΕΣΗΔΗΣ. [παρ. Β.2.3 σελ. 120 και παρ. Β.3.2.1.Α) σελ. 147].

2^{ος} Κανόνας: Από τα ανωτέρω, ηλεκτρονικά υποβαλλόμενα, στοιχεία

(i) οι υπεύθυνες δηλώσεις, τα στοιχεία και δικαιολογητικά που εκδίδονται/συντάσσονται από τον ίδιο τον υποψήφιο ανάδοχο (παρ. Β2.3, στοιχείο 2Α 1-6, 2Β, 2Γ του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 121-123 της Διακήρυξης και στοιχείο 4 του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 125 της Διακήρυξης) πρέπει, επί ποινή αποκλεισμού, να φέρουν, κατά την ηλεκτρονική υποβολή τους, τη ψηφιακή υπογραφή του ίδιου του υποψηφίου οικονομικού φορέα, σε περίπτωση δε που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι νομικό πρόσωπο, τα εν λόγω δικαιολογητικά πρέπει να φέρουν τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου αυτού, εκείνου δηλ. του προσώπου, που, δυνάμει του καταστατικού, έχει την εξουσία εκπροσώπησης και δέσμευσης του νομικού προσώπου προς τρίτους (Β2.5 αρ. 3,4 σελ. 137-138),

(ii) δικαιολογητικά και στοιχεία που εκδίδονται από δημόσιες αρχές ή άλλους φορείς (και όχι από τον ίδιο τον υποψήφιο οικονομικό φορέα), όπως, ενδεικτικά, οι εγγυήσεις συμμετοχής, πιστοποιητικά κλπ., επιπλέον της ηλεκτρονικής υποβολής αυτών σε μορφή σαρωμένου εγγράφου, προσκομίζονται, επί ποινή αποκλεισμού, σε έντυπη μορφή (hard copies) προς την Αναθέτουσα Αρχή εντός τριών (3) εργασίμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή, πλην των ΦΕΚ, για τα οποία απαιτείται και αρκεί μόνο η ηλεκτρονική υποβολή του σαρωμένου εγγράφου (παρ. Β2.5. αρ. 3 & 4, σελ. 138).

(iii) οι δηλώσεις ή υπεύθυνες δηλώσεις που εκδίδονται/συντάσσονται από πρόσωπα πλην του ίδιου του οικονομικού φορέα, δημόσιας αρχής ή άλλου φορέα [όπως οι υπεύθυνες δηλώσεις εκ μέρους των νομίμων εκπροσώπων του υποψηφίου αναδόχου

και σχετικά με τους ίδιους, παρ. Β2.3, στοιχείο 2.Α 7 του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 122 της Διακήρυξης), καθώς επίσης και οι υπεύθυνες δηλώσεις συνεργασίας εκ μέρους των εξωτερικών συνεργατών του υποψήφιου αναδόχου και σχετικά με τους ίδιους, παρ. Β2.6.2, στοιχείο 3.3 σελ. 144 της Διακήρυξης] πρέπει, επί ποινή αποκλεισμού, να φέρουν, κατά την ηλεκτρονική υποβολή τους, τη ψηφιακή υπογραφή των ίδιων των δηλούντων, ως εχόντων τη σχετική υποχρέωση της δήλωσής του (παρ. Β.2.5. αρ. 6, σελ. 138),

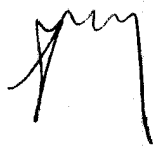

Ε) Από τους ανωτέρω κανόνες συνάγονται τα εξής:

1. Σε περίπτωση που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι νομικό πρόσωπο, δικαιολογητικά και στοιχεία που εκδίδονται/συντάσσονται από το ίδιο υποβάλλονται ηλεκτρονικά με τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου αυτού, σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανόνα 2 (i), οι δε υπεύθυνες δηλώσεις και οι δηλώσεις εκ μέρους των φυσικών προσώπων-εταίρων σχετικά με τους ίδιους υποβάλλονται ηλεκτρονικά με τη ψηφιακή υπογραφή των δηλούντων, ως εχόντων υποχρέωση προς τούτο, σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανόνα 2 (iii).

2. Σε περίπτωση που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι ένωση περισσότερων νομικών και/ή φυσικών προσώπων, η οποία, έως και το στάδιο της κατακύρωσης, δεν υποχρεούται να περιβληθεί ιδιαίτερη νομική μορφή (σελ. 138 της Διακήρυξης),

α) η κοινή προσφορά υποβάλλεται ηλεκτρονικά είτε σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανόνα 2. (i), ήτοι αναρτάται με τη ψηφιακή υπογραφή όλων των μελών της ένωσης (και σε περίπτωση μελών που είναι νομικά πρόσωπα με τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου εκάστου αυτών) ή, σύμφωνα με τη ρητή πρόβλεψη των παρ. Β2.5, στοιχείο 2, σελ. 138 και παρ. Β2.3, στοιχείο 3. 3, σελ. 124 της Διακήρυξης, αναρτάται με τη ψηφιακή υπογραφή του εκπροσώπου της ένωσης, για τον οποίο ορίζεται στο Συμφωνητικό μεταξύ των μελών της ένωσης (μεταξύ άλλων και) ότι εξουσιοδοτείται να υπογράψει την κοινή προσφορά για λογαριασμό των μελών της ένωσης και έχει, επιπλέον, συμβολαιογραφική, εκ μέρους των μελών της ένωσης, εξουσιοδότηση υπογραφής της εν λόγω κοινής προσφοράς,

β) τα δικαιολογητικά που εκδίδονται/συντάσσονται από την ένωση ως υποψήφιο ανάδοχο (π.χ. ο «Πίνακας Εξωτερικών Συνεργατών του υποψήφιου αναδόχου», σελ. 144 της Διακήρυξης) υποβάλλονται ηλεκτρονικά, σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανόνα 2 (i),

 14

4

ήτοι αναρτώνται με τη ψηφιακή υπογραφή όλων των μελών της ένωσης (και σε περίπτωση μελών που είναι νομικά πρόσωπα με τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου εκάστου αυτών). Ψηφιακή υπογραφή, επί των εν λόγω δικαιολογητικών, εκ μέρους του εκπροσώπου της ένωσης είναι νόμιμη, εφόσον το υπογραφόμενο από τα μέλη της ένωσης Συμφωνητικό της σελ. 124 της Διακήρυξης, εξουσιοδοτεί αυτόν (τον εκπρόσωπο) να εκδίδει/συντάσσει τα σχετικά με την ένωση δικαιολογητικά συμμετοχής στο διαγωνισμό,

γ) τα δικαιολογητικά που εκδίδονται/συντάσσονται από και σχετικά με κάθε μέλος της ένωσης (σελ. 124 της Διακήρυξης) υποβάλλονται ηλεκτρονικά σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανόνα 2 (iii), ήτοι αναρτώνται με τη ψηφιακή υπογραφή του δηλούντος και, σε περίπτωση μελών που είναι νομικά πρόσωπα με τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου εκάστου αυτών [π.χ. η «Πράξη του αρμοδίου οργάνου κάθε Μέλους της Ένωσης/Κοινοπραξίας» της σελ. 124 της Διακήρυξης, που αναφέρεται στις περιπτώσεις 2) και 3), σελ. 9, 10 του ερευνώμενου ερωτήματος, καθώς και το «Συμφωνητικό μεταξύ των μελών της Ένωσης/Κοινοπραξίας» της σελ. 124 της Διακήρυξης, που αναφέρεται στην περίπτωση 1), σελ. 9 του ερευνώμενου ερωτήματος],

δ) τα δικαιολογητικά που εκδίδονται από δημόσιες αρχές ή άλλους φορείς σχετικά είτε με την ένωση είτε με τα μέλη αυτής υποβάλλονται ηλεκτρονικά σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανόνα 2 (ii), ήτοι αναρτώνται σε μορφή σαρωμένου εγγράφου και προσκομίζονται σε έντυπη μορφή εντός 3 εργασίμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή, πλην των ΦΕΚ, τα οποία μόνο αναρτώνται σε μορφή σαρωμένου εγγράφου και

ε) οι δηλώσεις φυσικών προσώπων [ενδεικτικά οι δηλώσεις της σελ. 124 της Διακήρυξης εκ μέρους των νομίμων εκπροσώπων των μελών της ένωσης που είναι νομικά πρόσωπα, που αναφέρονται στην περίπτωση 3), σελ. 10 του ερευνώμενου ερωτήματος, καθώς και οι δηλώσεις συνεργασίας της σελ. 144 της Διακήρυξης εκ μέρους των εξωτερικών συνεργατών της ένωσης, που αναφέρονται στην περίπτωση 4, σελ. 10 του ερευνώμενου ερωτήματος] υποβάλλονται ηλεκτρονικά σύμφωνα με τον ανωτέρω Κανόνα 2 (iii), ήτοι αναρτώνται με τη ψηφιακή υπογραφή του δηλούντος-φέροντος υποχρέωση προς τούτο.

↑

3. Εντός της προθεσμίας των τριών (3) εργασίμων ημερών της παρ. Β2.5 (σελ. 223 της Διακήρυξης), τα έγγραφα που δύναται ο υποψήφιος ανάδοχος να υποβάλλει σε έντυπη μορφή προς την Αναθέτουσα Αρχή, είναι, κατά τη ρητή πρόβλεψη της Διακήρυξης (παρ. Β2.5, στοιχείο 4, σελ. 138) εκείνα τα δικαιολογητικά και στοιχεία που εκδίδονται από δημόσιες αρχές ή άλλους φορείς και όχι από τον ίδιο τον υποψήφιο οικονομικό φορέα. Τέτοια στοιχεία συνιστούν, ενδεικτικά, οι εγγυητικές επιστολές που εκδίδονται από τραπεζικά/πιστωτικά ιδρύματα (στοιχείο 1 του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 121 της Διακήρυξης), τα πιστοποιητικά των δικαστικών ή διοικητικών αρχών (στοιχείο 3.5 του ίδιου πίνακα σελ. 123, στοιχεία 3.2 και 1 σελ. 124 της Διακήρυξης), καθώς και η συμβολαιογραφική πράξη ορισμού εκπροσώπου της ένωσης κοινοπραξίας (σελ. 124 της Διακήρυξης). Αντίθετα, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή από την Επιτροπή η προσκομιδή, εντός του άνω 3ημέρου, δικαιολογητικών και στοιχείων που αναρτήθηκαν χωρίς να φέρουν ψηφιακή υπογραφή, ενώ έπρεπε να είναι ψηφιακά υπογεγραμμένα κατά την ηλεκτρονική υποβολή αυτών, σύμφωνα με τους ανωτέρω Κανόνες 2 (i) και (iii).

4. Κατά τον έλεγχο των δικαιολογητικών συμμετοχής, μετά την ηλεκτρονική αποσφράγιση του σχετικού υποφακέλου, η Επιτροπή δύναται, κατά διακριτική ευχέρεια (ΕΑ ΣΤΕ 16/2006), να ζητήσει από τους υποψηφίους «διευκρινίσεις/συμπληρώσεις» επί των υποβληθέντων στοιχείων. Ως «διευκρίνιση» πρέπει να νοείται η κοινοποίηση λεπτομερειών, που επιτρέπουν την περιγραφή ή τον καθορισμό ενός θέματος με μεγαλύτερη ευκρίνεια και ακρίβεια, ενώ ως «συμπλήρωση» πρέπει να νοείται η κατάθεση συμπληρωματικών στοιχείων, τα οποία δεν ήταν διαθέσιμα προηγουμένως (βλ. Πρόταση του Γεν. Εισαγγελέα του ΔΕΚ στην υπόθεση C-87/94 Επιτροπή κατά Βελγίου). Και στις δύο περιπτώσεις υφίσταται συγκεκριμενοποίηση και όχι αντικατάσταση δεδομένων που αρχικά υποβλήθηκαν. Οι αρχές της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας και της μη μεταβλητότητας των προσφορών επιβάλλουν αυστηρότητα στην ερμηνεία των διατάξεων των διακηρύξεων σχετικά με τη διευκρίνιση και συμπλήρωση στοιχείων της προσφοράς. Συνεπώς, οι διαγωνιζόμενοι μπορούν να διευκρινίσουν και να συμπληρώσουν έγγραφα και στοιχεία που έχουν ήδη υποβάλει αλλά δεν μπορούν να υποβάλλουν έγγραφα που έπρεπε να είχαν υποβάλει εξ αρχής (βλ. ΠΕΚ επί της υπόθεσης T-

211/02, Tideland Signal Ltd). Κατόπιν αυτών, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παραδεκτή «διευκρίνιση/συμπλήρωση» της παρ. Β4.1.1 7. (σελ. 153 της Διακήρυξης), η συμπλήρωση, σ' αυτό το στάδιο, της ψηφιακής υπογραφής, δηλ. η εκ νέου ηλεκτρονική υποβολή μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, των στοιχείων που, ενώ έπρεπε να έχουν υποβληθεί ηλεκτρονικά με ψηφιακές υπογραφές εντός της ταχθείσας προθεσμίας, σύμφωνα με τους ανωτέρω Κανόνες 2 (i) και (iii), εντούτοις αναρτήθηκαν άνευ αυτών. Η θέση αυτή ενισχύεται από **α)** την αυστηρότητα του όρου Β2.3 (σελ. 120-121 της Διακήρυξης), που ορίζει την υποχρέωση των υποψηφίων να υποβάλλουν ηλεκτρονικά μαζί με την προσφορά τους εγκαίρως και προσηκόντως, επί ποινή αποκλεισμού, τα δικαιολογητικά συμμετοχής, η μη προσήκουσα υποβολή των οποίων επάγεται την απόρριψη της προσφοράς και **β)** από τη διατύπωση της ίδιας της παρ. Β4 1.1.7 (σελ. 153 της Διακήρυξης), η οποία ορίζει ότι η Επιτροπή προβαίνει «σε λεπτομερή έλεγχο των δικαιολογητικών συμμετοχής (δηλ. έναντι του πίνακα δικαιολογητικών» της Διακήρυξης και συντάσσει Πρακτικό, με το οποίο εισηγείται στην αναθέτουσα αρχή «τον αποκλεισμό από τα επόμενα στάδια αξιολόγησης των υποψηφίων που έχουν υποβάλει ελλιπή τα περιλαμβανόμενα στοιχεία ή των οποίων τα υποβληθέντα στοιχεία δεν ικανοποιούν τους σχετικούς όρους» της Διακήρυξης.

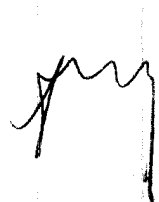

ΣΤ) (i) Κατά πάγια αρχή του εθνικού αλλά και του κοινοτικού δικαίου (άρθρο 112 ΚΔΕ που κωδικοποιεί το άρθρο 2 της Οδηγίας 2004/18), οι όροι μίας διακήρυξης ερμηνεύονται και εφαρμόζονται αυστηρά. Ωστόσο, η αυστηρή ερμηνεία και εφαρμογή αυτή πρέπει να συνδυάζεται με τη σαφήνεια της διακήρυξης, λόγω της αρχής της διαφάνειας, η οποία προέκυψε από τη νομολογία του ΔΕΚ, ως απόρροια της αρχής της ίσης μεταχείρισης των υποψηφίων και επιβάλλει στις αναθέτουσες αρχές την υποχρέωση να συντάσσουν διακήρυξη χωρίς όρους με ατελή ή δυσνόητη διατύπωση, εγείρουσα ζητήματα ερμηνείας [πρβλ. ΔΕΚ επί της υπόθεσης C-496/1999 Επιτροπή κατά CAS Succhi di Frutta Spa, που έκρινε στη σκέψη 111 τα εξής: «Η αρχή της διαφάνειας, η οποία αποτελεί το ελισσόμενο της προαναφερθείσας αρχής (ενν. της αρχής της ίσης μεταχείρισης των υποψηφίων) ... προϋποθέτει ότι όλοι οι όροι και τρόποι διεξαγωγής της διαδικασίας αναθέσεως πρέπει να διατυπώνονται με σαφήνεια, ακρίβεια και χωρίς αμφισημία στην προκήρυξη του διαγωνισμού... κατά τρόπο ώστε, αφενός να παρέχουν σε όλους τους ενδεδειγμένους και κανονικά επιμελείς υποψηφίους τη δυνατότητα να

κατανοούν το ακριβές περιεχόμενο τους και να τους ερμηνεύουν με τον ίδιο τρόπο, και αφετέρου, να καθιστούν δυνατό τον εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής αποτελεσματικό έλεγχο του αν οι προσφορές των υποψηφίων ανταποκρίνονται στα κριτήρια που διέπουν την εν λόγω σύμβαση...].

Σχετικά με το ζήτημα της σαφήνειας έχει εκδοθεί η ΕΑ ΣΤΕ 30/2006, η οποία ανέστειλε την εκτέλεση πράξης αποκλεισμού υποψηφίου αναδόχου, που υπέβαλε εγγυητική επιστολή ποσού σύμφωνα με το αριθμητικώς αναγραφόμενο στη διακήρυξη ποσό, το οποίο, όμως, υπολείπεται του ολογράφως αναγραφόμενου ποσού, κρίνοντας ότι «...η αρχή της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισεως των διαγωνιζομένων, οι οποίες διέπουν τη διαδικασία αναθέσεως των δημοσίων συμβάσεων, επιβάλλει, μεταξύ άλλων, στη Διοίκηση την υποχρέωση να συντάσσει σαφή, ως προς τους όρους της, Διακήρυξη (πρβλ. Ε.Α. 532/2004). Πέραν όμως της περιπτώσεως..... να αναφέρονται στη Διακήρυξη, κατά παράβαση της ανωτέρω υποχρέωσης της αναθέτουσας αρχής, όροι οι οποίοι εμφανίζουν ασάφεια, οφειλόμενη σε ατελή ή δυσνόητη διατύπωση και εγείροντα ζητήματα ερμηνείας, είναι ενδεχόμενο να περιέχονται στη Διακήρυξη γραφικά ή αριθμητικά σφάλματα, τα οποία, αν και οφειλόμενα σε αλή παραδρομή, εμφανίζονται πάντως, ως αντικειμενικώς ικανά να παραπλανήσουν τους διαγωνιζόμενους ως προς τις υποχρεώσεις τους. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, οι προμνησθείσες αρχές της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισεως των διαγωνιζομένων αλλά και η αρχή της χρηστής Διοικήσεως, επιβάλλουν στην αναθέτουσα αρχή την υποχρέωση να απευθύνει προς τους διαγωνιζόμενους πρόσκληση προς συμπλήρωση ή διόρθωση των στοιχείων εκείνων της προσφοράς, τα οποία, λόγω του ανωτέρω γραφικού ή αριθμητικού σφάλματος της Διακήρυξεως, υπεβλήθησαν κατά τρόπο ελλιπή ή εσφαλμένο».

Επίσης σχετική με το ζήτημα είναι η ΕΑ ΣΤΕ 532/2004, η οποία δέχθηκε αίτηση εταιρείας που δεν υπέβαλε προσφορά αλλά απλώς ζήτησε διευκρινίσεις ως προς την έννοια όρων της διακήρυξης και ανέστειλε την πρόοδο της διαγωνιστικής διαδικασίας, λόγω πλημμελούς και ασαφούς περιγραφής στη διακήρυξη των συνθηκών, υπό τις οποίες θα καλείτο ο ανάδοχος να παράσχει υπηρεσίες.

Υπό αυτό το πρίσμα, συνάγεται ότι η αυστηρότητα της εφαρμογής της διακήρυξης προϋποθέτει τη σαφήνεια των όρων αυτής, διότι η παραβίαση αμφίσημου όρου δεν οδηγεί αναγκαστικά στον αποκλεισμό διαγωνιζομένου, αν δεν

 18

7

ευθύνεται ο ίδιος για την παρερμηνεία των υποχρεώσεών του (πρβλ. «Συμβάσεις Δημοσίων Έργων» Χρ. Μητκίδη εκδ. 2009 σελ. 87 επ.).

(ii) Από τα υποβαλλόμενα ερωτήματα της υπηρεσίας αλλά και από το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο οι υποψήφιοι ανάδοχοι του συγκεκριμένου διαγωνισμού αντιλήφθηκαν τους όρους της Διακήρυξης και, συνακόλουθα, υπέβαλαν τα δικαιολογητικά συμμετοχής τους (πρβλ. σελ. 8 επ. του ερωτήματος), προκύπτει ότι, ζητήματα σχετικά με την ηλεκτρονική ή έντυπη υποβολή των δικαιολογητικών καθώς και σχετικά με τα πρόσωπα που όφειλαν να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή παρέμειναν ασαφή τόσο στους ενδιαφερόμενους υποψηφίους όσο και στην ίδια την Αναθέτουσα Αρχή. Και τούτο ευλόγως, διότι, η διενέργεια των διαγωνισμών του Δημοσίου με ηλεκτρονική υποβολή, μέσω ΕΣΗΔΗΣ, ψηφιακά υπογεγραμμένων δικαιολογητικών συνιστά μέτρο σύνθετο και πρωτότυπο, του οποίου η εφαρμογή ξεκίνησε για τις δημόσιες συμβάσεις των Υπουργείων (Κεντρική Διοίκηση) μόλις την 1-7-2014 και συνεχίζεται σταδιακά, με επιδιωκόμενη ισχύ για το σύνολο των φορέων του Δημοσίου την 1/10/2015 (βλ. ανωτέρω, υπό στοιχείο II. Γ), με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν επί του ζητήματος επαρκείς και σαφείς κατευθύνσεις προς τους υποψηφίους εκ μέρους της Διοίκησης, ούτε σχετική νομολογία των Δικαστηρίων και η όλη λειτουργία του μέτρου να ευρίσκεται ακόμη σε φάση εξέλιξης και ωρίμανσης για αμφότερα τα μέρη της διαγωνιστικής διαδικασίας.

Στην περίπτωση του ερευνώμενου διαγωνισμού, παρατηρούνται τα εξής:

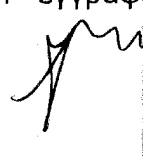
(1) η Διακήρυξη περιέχει ασαφείς αναφορές σχετικά με τα πρόσωπα που είχαν υποχρέωση ψηφιακής υπογραφής των δικαιολογητικών, ειδικά μάλιστα στην περίπτωση υποψηφίων αναδόχων που συνιστούσαν ενώσεις περισσότερων νομικών προσώπων, το κάθε ένα από τα οποία είχε δικό του «νόμιμο εκπρόσωπο», επιπλέον δε υπήρχε και «κοινός εκπρόσωπος» της ένωσης (σελ. 123-124).

Ειδικότερα, στην παρ. **B2.1** της Διακήρυξης (σελ. 118-119) ορίζονται τα εξής: «ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ: 1. Για την συμμετοχή στο διαγωνισμό οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς απαιτείται: α) να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή ». Στην παρ. **B2.5** «Λοιπές Υποχρεώσεις/Διευκρινήσεις» (σελ. 137-139) ορίζονται τα εξής: «1.2.3. Οι

υπεύθυνες δηλώσεις, τα στοιχεία και δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του υποψήφιου στη διαγωνιστική διαδικασία υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείου τύπου .pdf και προσκομίζονται κατά περίπτωση από αυτόν εντός τριών (3) εργάσιμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή, πλην των ΦΕΚ. Όταν υπογράφονται από τον ίδιο φέρουν ψηφιακή υπογραφή. 4. Επισημαίνεται ότι τα ανωτέρω δικαιολογητικά ή τα άλλα στοιχεία του υποψηφίου Δικαιολογητικά συμμετοχής - Τεχνική Προσφορά που έχουν υποβληθεί με την ηλεκτρονική προσφορά και απαιτούνται να προσκομισθούν στην αναθέτουσα αρχή εντός της ανωτέρω αναφερόμενης προθεσμίας είναι τα δικαιολογητικά και στοιχεία που δεν έχουν εκδοθεί /συνταχθεί από τον ίδιο τον οικονομικό φορέα και κατ' συνέπεια δεν φέρουν την ψηφιακή του υπογραφή. Ως τέτοια στοιχεία ενδεικτικά είναι: η εγγύηση συμμετοχής, πιστοποιητικά που έχουν εκδοθεί από δημόσιες αρχές ή άλλους φορείς κ.α. 5. Όταν τα δικαιολογητικά και έγγραφα υπογράφονται από τον ίδιο φέρουν ψηφιακή υπογραφή.»

Επίσης, σύμφωνα με την παρ. **B2.3** της Διακήρυξης (σελ. 123-124) «Τα Νομικά Πρόσωπα θα υποβάλλουν τα δικαιολογητικά σύστασής τους, και συγκεκριμένα: Εάν ο προσφέρων είναι Α.Ε. και Ε.Π.Ε...: 1...2.. 3.. 4. Πρακτικό Δ.Σ περί έγκρισης συμμετοχής στο διαγωνισμό, στο οποίο μπορεί να περιέχεται και εξουσιοδότηση ...για υπογραφή και υποβολή Προσφοράς σε περίπτωση που δεν υπογράφει ο ίδιος ο νόμιμος εκπρόσωπος του φορέα την Προσφορά και τα λοιπά απαιτούμενα έγγραφα του διαγωνισμούΕάν ο προσφέρων είναι ένωση ή κοινοπραξία, οφείλει επιπλέον να καταθέσει: Για κάθε μέλος της Ένωσης/Κοινοπραξίας όλα τα Δικαιολογητικά Συμμετοχής 3. Συμφωνητικό μεταξύ των μελών της Ένωσης/Κοινοπραξίας όπου:.... να ορίζεται κοινός εκπρόσωπος της Ένωσης/Κοινοπραξίας και των μελών της για τη συμμετοχή της στο Διαγωνισμό και την εκπροσώπηση της Ένωσης/Κοινοπραξίας και των μελών της έναντι της Αναθέτουσας Αρχής....»

Από την παραπάνω διατύπωση ήταν αντικειμενικά εύλογη η εξαγωγή του συμπεράσματος **α)** ότι μόνο οι υποψήφιοι οικονομικοί φορείς είχαν υποχρέωση να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή, **β)** ότι ψηφιακή υπογραφή πρέπει να φέρουν μόνο τα έγγραφα που εκδίδονται από τον υποψήφιο ανάδοχο, **γ)** ότι έγγραφα μη

αγ

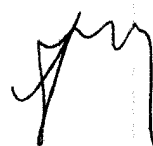
εκδιδόμενα/συντάσσόμενα από τον ίδιο τον υποψήφιο οικονομικό φορέα μπορούσαν να προσκομιστούν, εντός της ως άνω τριήμερης προθεσμίας, σε έντυπη μορφή με φυσικές υπογραφές και **δ)** ότι νομίμως μπορούσε ο νόμιμος εκπρόσωπος νομικού προσώπου-υποψηφίου αναδόχου να υπογράψει τα δικαιολογητικά συμμετοχής αδιακρίτως ως «λοιπά απαιτούμενα έγγραφα του διαγωνισμού». Η εν λόγω διατύπωση ήταν αντικειμενικά ικανή να παραπλανήσει τους υποψηφίους τόσο ως προς τα έγγραφα που έπρεπε να αναρτηθούν ψηφιακά υπογεγραμμένα όσο και ως προς το πρόσωπο που έπρεπε να τα υπογράψει ψηφιακά, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που ο υποψήφιος ανάδοχος ήταν ένωση, αποτελούμενη από νομικά πρόσωπα, το καθένα από τα οποία είχε δικό του νόμιμο εκπρόσωπο, μπορούσε να ορίσει άλλο εκπρόσωπο (πέρα του νομίμου εκπροσώπου) για την υπογραφή των «λοιπών απαιτούμενων εγγράφων του διαγωνισμού», επιπλέον δε είχε ορίσει και κοινό εκπρόσωπο όλων των μελών-νομικών προσώπων για την εκπροσώπηση της ένωσης αλλά «και των μελών της έναντι της Αναθέτουσας Αρχής». Στην περίπτωση αυτή, ευλόγως ο μέσος ενημερωμένος και επιμελής υποψήφιος ανάδοχος μπορούσε να θεωρήσει ότι δικαιολογητικά μη εκδιδόμενα από την ίδια την ένωση (π.χ. το «Συμφωνητικό μεταξύ των μελών της ένωσης», η «Πράξη του αρμοδίου οργάνου κάθε μέλους της Ένωσης», τα πρακτικά του Δ.Σ. μιας Α.Ε.-μέλους της ένωσης καθώς και οι υπεύθυνες δηλώσεις των εξωτερικών συνεργατών, σελ. 124, 144 της Διακήρυξης), αποτελούν δικαιολογητικά εκδιδόμενα από πρόσωπα εκτός του ίδιου του υποψηφίου αναδόχου (που είναι η ένωση), δηλ. από πρόσωπα που δεν έχουν υποχρέωση να διαθέτουν ψηφιακή υπογραφή και συνεπώς ορθά προσκομίζονται σε έντυπη μορφή με φυσικές υπογραφές και μάλιστα εκ μέρους είτε του νομίμου εκπροσώπου του νομικού προσώπου είτε εκ μέρους του κοινού, έναντι της αναθέτουσας αρχής, εκπροσώπου της ένωσης (σελ. 8-10 του ερευνώμενου ερωτήματος). Σημειώνεται ότι τα παραπάνω έγγραφα, να μιν δεν συντάσσονται/εκδίδονται από το ίδιο τον υποψήφιο ανάδοχο, συνιστούν όμως δηλώσεις των εν λόγω νομικών ή φυσικών προσώπων, που υπογράφονται ψηφιακά από τους έχοντες υποχρέωση προς τούτο, σύμφωνα με την προαναφερθείσα παρ. Β2.5 περ. 6 της Διακήρυξης, δηλ. από τους νομίμους εκπροσώπους κάθε νομικού προσώπου-μέλους της ένωσης και/ή από τα δηλούντα φυσικά πρόσωπα. Ωστόσο, η ατελής διατύπωση των σχετικών όρων της Διακήρυξης δεν καθιστούσε την εν λόγω υποχρέωση εύκολα κατανοητή στους υποψηφίους, οι

1

οποίοι συμπέραναν ότι επί των ανωτέρω εγγράφων αρκούν οι φυσικές υπογραφές των δηλούντων ή των εκπροσώπων των νομικών προσώπων και επιμελώς και εμπροθέσμως ανταποκρίθηκαν στις υποχρεώσεις τους, όπως, φυσικά, αντιλήφθηκαν αυτές, γεγονός που βεβαιώνεται στο εξεταζόμενο ερώτημα (βλ. σελ. 8 «Σημειώνεται ότι, σε όλες τις περιπτώσεις, όλα τα έγγραφα που δεν έχουν ψηφιακή υπογραφή, έχουν προσκομισθεί σε έντυπη πρωτότυπη μορφή με φυσικές υπογραφές»).

(2) Οι ενδιαφερόμενοι κλήθηκαν από τη Γενική Γραμματεία Εμπορίου για να ενημερωθούν/εκπαιδευτούν, σχετικά με τον τρόπο υποβολής των απαιτούμενων δικαιολογητικών, κατά τις συναντήσεις της 22^{ης} και 23^{ης} Οκτωβρίου 2014. Από τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει το περιεχόμενο, η πληρότητα και η αποτελεσματικότητα της εν λόγω ενημέρωσης και, συνακόλουθα, η αποσαφήνιση των όρων της Διακήρυξης. Παρατηρείται, ωστόσο, ότι η ενημέρωση αυτή έλαβε χώρα ελάχιστες ημέρες πριν την ημερομηνία λήξης υποβολής των προσφορών (29-10-2014) και απευθυνόταν προς πολλές και πολυάριθμες ομάδες υποψηφίων, όπως συνάγεται από την σχετική πρόσκληση που εστάλη ηλεκτρονικά προς τους ενδιαφερόμενους και έκανε λόγο για «αυξημένη ζήτηση» και «μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων στην εκπαίδευση».

(3) Εξάλλου, οι ως άνω ασάφειες της Διακήρυξης δεν διευκρινίστηκαν ούτε με το με αρ. πρωτ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΔΑΑΠ/267564/156377/1483/17-10-2014 έγγραφο οδηγιών, που αναρτήθηκε μόλις την 17-10-2014. Και τούτο διότι, στο εν λόγω έγγραφο εντοπίζονται υποβληθείσες απορίες των υποψηφίων αναδόχων που δεν απαντήθηκαν από τη Διοίκηση και σχετίζονται με τα ζητήματα που προβληματίζουν σήμερα την υπηρεσία. Ειδικότερα, με την υποβληθείσα, εκ μέρους υποψηφίου αναδόχου, με α/α 30 ερώτηση, ρωτήθηκε το εξής: «οι Υπεύθυνες Δηλώσεις συνεργασίας υποβάλλονται ως αρχεία pdf, μετά από σάρωση του πρωτοτύπου με την υπογραφή του δηλούντος ή πρέπει να είναι ψηφιακά υπογεγραμμένες; Σε αυτήν την περίπτωση πρέπει το καθένα από τα στελέχη της Ομάδας Έργου να διαθέτει ψηφιακή υπογραφή;» Η εν λόγω ερώτηση απαντήθηκε ως εξής: «Η υποβολή των προσφορών στο ΕΣΗΔΗΣ και η εν γένει χρήση του σε όλα τα στάδια της διαγωνιστικής διαδικασίας γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.4155/2013, της Υ.Α. Π1/2390/16-10-2013..., της με αριθμ. πρωτ. Π1/542/4/3/2014 (ΑΔΑ: ΒΙΚΤΦ-ΠΨ5)

7

εγκυκλίου ... καθώς και τις σχετικές οδηγίες ... που αναρτώνται στη διαδικτυακή πύλη του ΕΣΗΔΗΣ ... Ο τρόπος χρήσης των ψηφιακών υπογραφών στα έγγραφα/φακέλους των προσφορών των υποψηφίων και η εν γένει χρήση τους στο ΕΣΗΔΗΣ σε όλα τα στάδια της διαγωνιστικής διαδικασίας καθορίζεται από τη Γενική Γραμματεία Εμπορίου». Ομοίως, με παραπομπή γενικά στις σχετικές διατάξεις απαντήθηκε η υποβληθείσα, εκ μέρους υποψηφίου αναδόχου, με α/α 36 ερώτηση, η οποία είχε το εξής περιεχόμενο «Παρακαλώ ορίστε ποιοι υποχρεούνται να φέρουν ηλεκτρονική υπογραφή». Επίσης, η υποβληθείσα με α/α αρ. 40 ερώτηση με το ακόλουθο περιεχόμενο: «Παρακαλώ επιβεβαιώστε ότι μόνο τα στοιχεία/ έγγραφα που δεν φέρουν ψηφιακή υπογραφή πρέπει να κατατεθούν εντός 3ων ημερών στην Αναθέτουσα Αρχή» απαντήθηκε ως εξής: «Οι υποχρεώσεις σχετικά με την υποβολή στοιχείων των προσφορών σε φυσική μορφή μετά την ηλεκτρονική υποβολή των προσφορών περιγράφονται σαφώς στη διακήρυξη και δεν χρήζουν διευκρίνισης.»

(iii) Κατόπιν αυτών, κατά τη γνώμη που επεκράτησε στο τμήμα δύναται η υπηρεσία, στο πλαίσιο των αρχών της χρηστής διοίκησης και της επιείκειας και, ενόψει των δεδομένων της συγκεκριμένης περίπτωσης [ανωτέρω, υπό στοιχείο ΣΤ(ii)], να διευκολύνει όσους υποψήφιους αναδόχους παρερμήνευσαν τις υποχρεώσεις τους άνευ ευθύνης τους, να προστατέψουν τα συμφέροντά τους και να απολαύσουν τα δικαιώματά τους. Ειδικότερα, δύναται η Επιτροπή

α) σε περίπτωση δικαιολογητικών που υπεβλήθησαν σε έντυπη μορφή με φυσικές υπογραφές των αρμοδίων να τα υπογράψουν προσώπων (ενώ έπρεπε, σύμφωνα με τη Διακήρυξη, να υποβληθούν ηλεκτρονικά με ψηφιακές υπογραφές των εν λόγω αρμοδίων), να δεχθεί αυτά ως νομίμως και προσηκόντως υποβληθέντα και

β) σε περίπτωση δικαιολογητικών που συνιστούν δηλώσεις φυσικών προσώπων (π.χ. εξωτερικών συνεργατών) και υπεβλήθησαν με ψηφιακή ή φυσική υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου του υποψηφίου αναδόχου (και, σε περίπτωση ένωσης με ψηφιακή ή φυσική υπογραφή του κοινού εκπροσώπου της ένωσης ή του νομίμου εκπροσώπου κάθε μέλους της ένωσης), αντί της ψηφιακής υπογραφής του ίδιου του δηλούντος, όπως απαιτεί η Διακήρυξη, να ζητήσει την επανυποβολή αυτών, μέσω ΕΣΗΔΗΣ, με την ψηφιακή υπογραφή των δηλούντων φυσικών προσώπων.

(iv) Μειοψήφησε το μέλος του Τμήματος, Ιωάννης Διονυσόπουλος, Νομικός Σύμβουλος, που διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη: Οι όροι των Διακηρύξεων Δημοσίων Διαγωνισμών συνιστούν διατάξεις δημοσίας τάξεως, που πρέπει να εφαρμόζονται με αυστηρότητα. Ως εκ τούτου, η μη προσκομιδή των δικαιολογητικών αυστηρά σύμφωνα με τους σχετικούς ορισμούς της Διακήρυξης (ανάρτηση των δικαιολογητικών με τις απαιτούμενες από τη Διακήρυξη ηλεκτρονικές υπογραφές των οριζόμενων από τη Διακήρυξη προσώπων) οδηγεί στον αποκλεισμό του υποψηφίου, που παραβίασε τους όρους της Διακήρυξης.

III. Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (ΣΤ' Τμήμα) γνωμοδοτεί ομόφωνα επί των 1^{ου} και 3^{ου} ερωτήματος και κατά πλειοψηφία επί των 2^{ου} και 4^{ου} ερωτήματος ως ακολούθως:

-Επί του 1^{ου} ερωτήματος:

Από τα δικαιολογητικά συμμετοχής της παρ. Β.2.3 της Διακήρυξης

(i) οι υπεύθυνες δηλώσεις, τα στοιχεία και δικαιολογητικά που εκδίδονται/συντάσσονται από τον ίδιο τον υποψήφιο ανάδοχο (παρ. Β2.3, στοιχείο 2Α 1-6, 2Β, 2Γ του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 121-123 της Διακήρυξης και στοιχείο 4 του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 125 της Διακήρυξης) πρέπει, επί ποινή αποκλεισμού, να φέρουν, κατά την ηλεκτρονική υποβολή τους, τη ψηφιακή υπογραφή του ίδιου του υποψηφίου οικονομικού φορέα, σε περίπτωση δε που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι νομικό πρόσωπο, τα εν λόγω δικαιολογητικά πρέπει να φέρουν τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου αυτού, εκείνου δηλ. του προσώπου, που, δυνάμει του καταστατικού, έχει την εξουσία εκπροσώπησης και δέσμευσης του νομικού προσώπου προς τρίτους (Β2.5 αρ. 3,4 σελ. 137-138),

(ii) οι δηλώσεις ή υπεύθυνες δηλώσεις που εκδίδονται/συντάσσονται από πρόσωπα πλην του ίδιου του οικονομικού φορέα, δημόσιας αρχής ή άλλου φορέα [όπως οι υπεύθυνες δηλώσεις εκ μέρους των νομίμων εκπροσώπων του υποψηφίου αναδόχου και σχετικά με τους ίδιους, παρ. Β2.3, στοιχείο 2.Α 7 του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 122 της Διακήρυξης καθώς επίσης και οι υπεύθυνες δηλώσεις συνεργασίας εκ μέρους των εξωτερικών συνεργατών του υποψηφίου αναδόχου και σχετικά με τους ίδιους, παρ. Β2.6.2, στοιχείο 3.3 σελ. 144 της Διακήρυξης] πρέπει, επί ποινή

17
αποκλεισμού, να φέρουν, κατά την ηλεκτρονική υποβολή τους, τη ψηφιακή υπογραφή των ίδιων των δηλούντων, ως εχόντων τη σχετική υποχρέωση της δήλωσής του (παρ. Β.2.5. αρ. 6, σελ. 138),

-Επί του 3^{ου} ερωτήματος:

α) Στην περίπτωση που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι νομικό πρόσωπο, οι υπεύθυνες δηλώσεις εκ μέρους των νομίμων εκπροσώπων αυτού και σχετικά με τους ίδιους, (παρ. Β2.3, στοιχείο 2.Α 7 του πίνακα δικαιολογητικών, σελ. 122 της Διακήρυξης) πρέπει, επί ποινή αποκλεισμού, να φέρουν, κατά την ηλεκτρονική υποβολή τους, τη ψηφιακή υπογραφή των ίδιων των δηλούντων φυσικών προσώπων, ως εχόντων τη σχετική υποχρέωση της δήλωσής τους (παρ. Β.2.5. αρ. 6, σελ. 138) και

β) Στην περίπτωση που ο υποψήφιος ανάδοχος είναι ένωση, η οποία, έως και το στάδιο της κατακύρωσης, δεν υποχρεούται να περιβληθεί ιδιαίτερη νομική μορφή (σελ. 138 της Διακήρυξης),

(i) η κοινή προσφορά υποβάλλεται ηλεκτρονικά είτε με τη ψηφιακή υπογραφή όλων των μελών της ένωσης (και σε περίπτωση μελών που είναι νομικά πρόσωπα με τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου εκάστου αυτών), ή με τη ψηφιακή υπογραφή του εκπροσώπου της ένωσης, για τον οποίο ορίζεται στο Συμφωνητικό μεταξύ των μελών της ένωσης ότι εξουσιοδοτείται να υπογράψει την κοινή προσφορά για λογαριασμό των μελών της ένωσης και έχει, επιπλέον, συμβολαιογραφική, εκ μέρους των μελών της ένωσης, εξουσιοδότηση υπογραφής της εν λόγω κοινής προσφοράς, σύμφωνα με τη ρητή πρόβλεψη των παρ. Β2.5, στοιχείο 2, σελ. 138 και παρ. Β2.3, στοιχείο 3. 3, σελ. 124 της Διακήρυξης,

(ii) τα δικαιολογητικά που εκδίδονται/συντάσσονται από την ένωση, ως υποψήφιο ανάδοχο υποβάλλονται ηλεκτρονικά με τη ψηφιακή υπογραφή όλων των μελών της ένωσης (και σε περίπτωση μελών που είναι νομικά πρόσωπα με τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου εκάστου αυτών). Ψηφιακή υπογραφή, επί των εν λόγω δικαιολογητικών, εκ μέρους του εκπροσώπου της ένωσης είναι νόμιμη, εφόσον το υπογραφόμενο από τα μέλη της ένωσης Συμφωνητικό της σελ. 124 της Διακήρυξης, εξουσιοδοτεί αυτόν (τον εκπρόσωπο) να εκδίδει/συντάσσει τα σχετικά με την ένωση δικαιολογητικά συμμετοχής στο διαγωνισμό,

μμ

(iii) τα δικαιολογητικά που εκδίδονται/συντάσσονται από και σχετικά με κάθε μέλος της ένωσης (σελ. 124 της Διακήρυξης) υποβάλλονται ηλεκτρονικά με τη ψηφιακή υπογραφή του δηλούντος και, σε περίπτωση μελών που είναι νομικά πρόσωπα με τη ψηφιακή υπογραφή του νομίμου εκπροσώπου εκάστου αυτών (π.χ. η «Πράξη του αρμοδίου οργάνου κάθε Μέλους της Ένωσης/Κοινοπραξίας» της σελ. 124 της Διακήρυξης καθώς και το «Συμφωνητικό μεταξύ των μελών της Ένωσης/Κοινοπραξίας» της σελ. 124 της Διακήρυξης),

(iv) οι δηλώσεις φυσικών προσώπων (ενδεικτικά οι δηλώσεις της σελ. 124 της Διακήρυξης εκ μέρους των νομίμων εκπροσώπων των μελών της ένωσης που είναι νομικά πρόσωπα καθώς και οι δηλώσεις συνεργασίας της σελ. 144 της Διακήρυξης εκ μέρους των εξωτερικών συνεργατών της ένωσης) υποβάλλονται ηλεκτρονικά με τη ψηφιακή υπογραφή του δηλούντος-φέροντος υποχρέωση προς τούτο.

-Επί των 2^{ου} και 4^{ου} ερωτημάτων:

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη, **(i)** δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή από την Επιτροπή η προσκομιδή, εντός της 3ήμερης προθεσμίας της παρ. Β2.5 της Διακήρυξης, δικαιολογητικών συμμετοχής πέραν των δικαιολογητικών και στοιχείων που εκδίδονται από δημόσιες αρχές ή άλλους φορείς (και όχι από τον ίδιο τον υποψήφιο οικονομικό φορέα) και **(ii)** δεν συνιστά νόμιμη «διευκρίνιση/συμπλήρωση» της παρ. Β4.1.1 7., η θέση ηλεκτρονικής υπογραφής, δηλ. η εκ νέου ηλεκτρονική υποβολή μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, στοιχείων, τα οποία, ενώ έπρεπε να υποβληθούν ηλεκτρονικά με ψηφιακές υπογραφές, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις απαντήσεις επί των 1^{ου} και 3^{ου} ερωτημάτων, εντούτοις αναρτήθηκαν άνευ αυτών. Ωστόσο, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ενόψει της ατελούς διατύπωσης της Διακήρυξης που παρέμεινε αδιευκρίνιστη από τη Διοίκηση έως και την ημερομηνία λήξης υποβολής των δικαιολογητικών (ανωτέρω υπό στοιχείο ΣΤ), δύναται η Επιτροπή

α) σε περίπτωση δικαιολογητικών, που υπεβλήθησαν σε έντυπη μορφή με φυσικές υπογραφές των αρμοδίων να τα υπογράψουν πρόσωπων (ενώ έπρεπε, σύμφωνα με τη Διακήρυξη, να υποβληθούν ηλεκτρονικά με ψηφιακές υπογραφές των εν λόγω αρμοδίων), να δεχθεί αυτά ως προσηκόντως υποβληθέντα και

β) σε περίπτωση δικαιολογητικών, που συνιστούν δηλώσεις φυσικών προσώπων (π.χ. εξωτερικών συνεργατών) και υπεβλήθησαν με ψηφιακή ή φυσική υπογραφή

μμ

του νομίμου εκπροσώπου του υποψηφίου αναδόχου (και, σε περίπτωση ένωσης με ψηφιακή ή φυσική υπογραφή του κοινού εκπροσώπου ή του νομίμου εκπροσώπου κάθε μέλους της ένωσης), αντί της ψηφιακής υπογραφής του ίδιου του δηλούντος, όπως απαιτεί η Διακήρυξη, να ζητήσει την επανυποβολή αυτών, μέσω ΕΣΗΔΗΣ, με την ψηφιακή υπογραφή των δηλούντων φυσικών προσώπων.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 30 - 6 - 2015

Ο Πρόεδρος του Τμήματος

Πέτρος Τριανταφυλλίδης
Αντιπρόεδρος του ΝΣΚ

Η Εισηγήτρια

Ευθυμία Ε. Γκάρανη
Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.